

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

“Dijital Demokrasi ve Z Kuşağı Ayaklanmaları: NEPAL DALGASI”

Prof. Dr. Nurhan YEL

Yeni Medya ve İletişim Bölümü
Öğretim Üyesi

2025 yılı geride kaldı. Her yıl olduğu gibi bu yıl da dünya siyasetinde ve toplumsal alanda dikkat çekici gelişmeler yaşandı. Bunlardan biri de gençler ile sosyal medya ve dijital iletişim araçlarının içiçe geçtiği Z Kuşağı hareketleri oldu. Önce Nepal’de güçlü bir şekilde adını duyuran hareketlerin akıllara getirdiği olgulardan biri de dijital demokrasi.

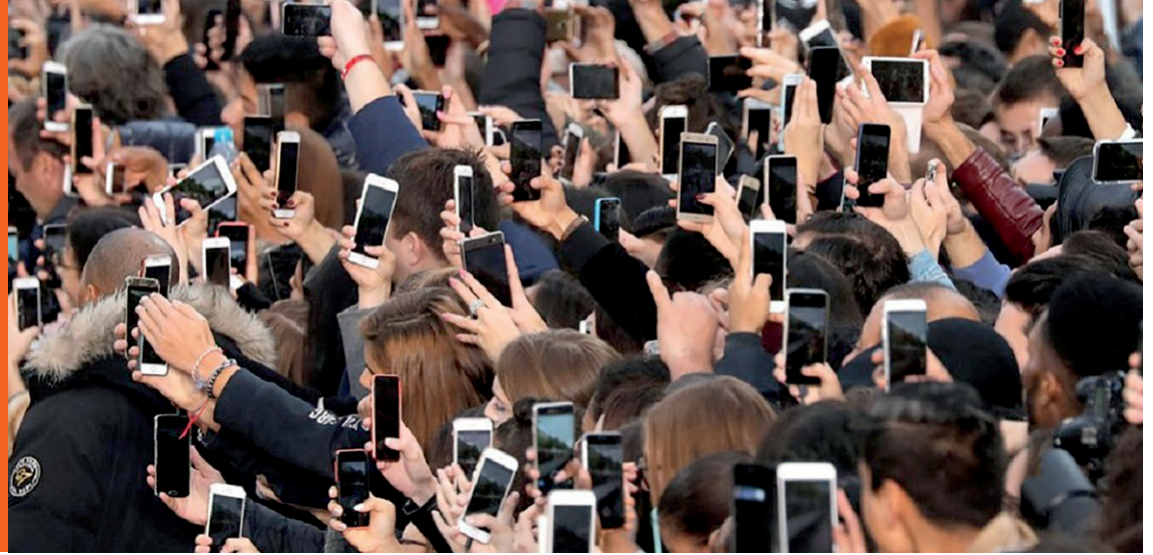
Dijital demokrasiyi kısaca, vatandaşların siyasal karar alma süreçlerine dijital teknoloji, araç ve platformlar aracılığıyla daha aktif ve doğrudan katılımı olarak tanımlamak mümkün. Gelişmiş demokrasilerde, genellikle demokratik katılım ve gücünü artırmak için kamu kurumlarınınca, yerel yönetimler ya da belediyelerce (yukarıdan tabana) hayata geçirilen uygulamalar olduğu gibi, demokratik olmayan ya da demokratik yolların tıkandığı veya yeterli olmadığı ülkelerde vatandaşların ortak kamusal sorunlarını çözmek için çıkış yolu olarak yönelindikleri (tabandan yukarıya) uygulamaları da bulunuyor.

2025 yılının son çeyreğinde önce Nepal’de ardından Fas ve son olarak da Madagaskar’da gençlerin siyasi yönetime karşı rahatsızlıklarını dile getirmek, eylemlerini organize etmek ve taleplerini somutlaştırmak için sosyal medya ve dijital platformlarını bir çıkış yolu olarak kullanması, dijital aktivizm açısından olduğu kadar dijital demokrasi açısından dikkate değer görünüyor. Nepal’deki olayları bir sosyal medya yasağının başlatması da manidar.

Gençlerin biriken tepkileri

Ancak, Nepal’deki sosyal medya yasağına buzdüğünün görünen yüzü denebilir. Ülkedeki uzun yıllardır yolsuzluk ve nepotizm batağına saplanmış yönetimler, ekonomik zorluklar ve yüksek işsizlik oranlarıyla boğuşan gençlerin biriken tepkisi asıl nedenler olarak gösteriliyor. Hükümetin Eylül başında sosyal medya platformlarına getirdiği yasaklama kararı ise bardağı taşıran son damla. Yaşadığı resmi gereksinimleri platformların tanınan süre içinde kayıt yaptırmaması. Yaşadığı ardından barışçıl başlayan protestolar, güvenlik güçlerinin ölümlerle sonuçlanan sert müdahalesiyle yalnızca 5 gün

Nepal, Fas ve Madagaskar’da Z Kuşağı, sosyal medyayı yalnızca bir protesto aracı değil, siyasal müdahale ve kolektif gelecek inşasının zemini olarak kullandı. Bu yeni dalga, dijital aktivizm ile dijital demokrasi arasındaki sınırları yeniden tartışmaya açıyor.

içinde şiddetlenerek başkenti kaosa sürüklüyor. Hükümet sosyal medya yasağını kaldırsa da bu adım yeterli olmuyor. Gençlerin, yolsuzlukların sona ermesi için iktidar değişikliği talebi Başbakan KP Sharma Oli’nin istifası takip ediyor. Ardından gençlerin Discord üzerinden belirlediği, yolsuzlukla mücadelesiyle tanınan emekli yargıç Sushila Karki ülkenin ilk kadın (geçici) başbakanı olarak göreve başlıyor.

Aynı ay içinde dünya bu defa Fas’ta benzer olaylara tanıklık etti. Liderless çevrimiçi hareket GenZ 212, sosyal medya ve Discord üzerinden koordine edilen protestolar başlattı. Kamu sağlığı ve eğitimin yetersizliği, işsizlik, ekonomik zorluklar, yolsuzluk ve 2030 Dünya Kupası gibi projelere harcanan milyarlar eleştirilerin odağındaydı. Can kayıplarının yaşandığı protestolar siyasi yönetimde doğrudan bir değişim yaratmadı; ancak derin toplumsal hoşnutsuzluğu görünür kılarak iktidarı özellikle sağlık, eğitim bütçeleri ve gençlerin siyasete katılımı konusunda reform adımları atmaya zorladı.

Yılın son olayları ise Madagaskar’da yaşandı. Gen Z Madagascar adı altında sosyal medya üzerinden örgütlenen gençlerin 25 Ekim’de başlattığı protestolar; ekonomik sorunlar, yolsuzluk, kötü yönetim, fırsat eşitsizliği ile elektirik ve su gibi temel kamu hizmetlerindeki yetersizliklere karşı düzenlendi. Siyasi reform taleplerinin de dile getirildiği gösteriler, ordunun da devreye girmesiyle Cumhurbaşkanı Andry Rajoelina’nın ülkeyi terk etmesine ve ardından

ülkenin geçici bir askeri yönetim altına girmesine ve siyasi istikrarsızlığa yol açtı.

Dijital mecraların önemi

Z Kuşağının baş aktör olduğu bu üç örnekte de sosyal medya ve dijital ağlar; ifade etme, örgütlenme, gündem yaratma ve siyasal baskı kurma aracı olarak öne çıktı. Dijital mecralar sayesinde özellikle gençler, seslerini daha geniş kitlelere duyurma ve siyasal sürece müdahale etme ve katılım imkânı buldu. Bu tablo ilk bakışta dolaylı bir şekilde dijital demokrasiye işaret ediyor gibi görünse de, yaşananların esasen dijital aktivizm çerçevesinde değerlendirilmesi daha yerinde olur. Çünkü bu hareketlerde dijital alan, doğrudan karar alma ve kurumsal süreçlerin işletildiği bir zemin olmaktan çok, toplumsal mobilizasyon ve görünürlük sağlayan bir araç olarak kullanıldı. Öte yandan, dijital platformlar kamusal alanı ve demokratik katılımı genişletse de, bu tür pratiklerin demokratik karar alma süreçleriyle otomatik olarak örtüştüğü ya da her durumda demokrasi ve eşit temsil lehine işlediği söylemek mümkün değil¹.

Yine de bu deneyimler, gençlerin klasik temsil mekanizmalarının dışında yeni siyasal katılım yolları aradığını ve uygun koşullar sağlandığında bu arayışın daha kapsayıcı ve kalıcı demokratik yapılara dönüşebilme potansiyelini göstermesi bakımından önem taşıyor². Bu açıdan, Nepal’de yaşananların dijital demokrasiyle ilişkilendirilmesi bakımından daha elverişli bir

yerde durduğu söylenebilir. Basına yansıyan bilgilerden hareketle, gençlerin sosyal medyayı yalnızca seslerini duyurmak ve örgütlenmek için bir araç olarak kullanmakla kalmadığı, aynı zamanda geleceğe dönük bir düzeni birlikte inşa etme arayışlarını organize ettikleri bir alan hâline getirdiği görülmektedir. Bu çerçevede Discord, müzakere, karar alma ve kurumsallaşma amaçları doğrultusunda yapılandırılıp, kullanılmaya çalışılmıştır³. Bu sürecin ardından göreve getirilen geçici başbakan Karki yönetiminde, ülke Mart ayında yapılacak demokratik bir seçime doğru yol almaktadır.

Diğer yandan, sosyal medya ve dijital ağların demokratik rolünü değerlendirirken, onlara ve sosyal medya şirketlerine hak etmedikleri bir demokratik kahramanlık payesi verme riskine dikkat çekmek gerekiyor. Ticari kaygılarla şekillendirilen algoritmaların, dijital içeriğin manipülasyona ve dış müdahalelere açıklık halinin, bu mecraları demokratik açıdan kırılgan bir alana kolayca dönüştürebildiğini de akılda tutmak önem taşıyor.

¹Lazer, D. M. J. et al. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094-1096

²Offe, C. (1985). New social movements: Challenging the boundaries of institutional politics. *Social Research*, 52(4), 817-868.

³Sankaran, V. (2025, September 15). Sushila Karki: How Gen Z protestors chose Nepal's first interim woman prime minister via Discord. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/asia/south-asia/nepal-sushila-karki-new-prime-minister-discord-protests-b2826473.html>